

Европейски съд по правата на човека

Гуинчо срещу Португалия (Guincho v. Portugal)

Жалба № 8990/80

Решение от 10 юли 1984 г.

(резюме)*

Чл. 6, т. 1: разумен срок на производството по спор относно граждански права и задължения

Трудностите след възстановяването на демокрацията в Португалия, необходимостта от укрепване на новите институции в период на тежка икономическа криза и големият брой репатрирани от бившите колонии не са в състояние да оправдаят лишаването на жалбоподателя от правото му да получи правосъдие в “разумен срок”.

Факти по делото

На 18 август 1976 г. жалбоподателят пътувал в автомобил, управляван от собственика му – г-н Д. Лопес, в който заедно с тях бил и братът на собственика – г-н Х. Лопес. Те се сблъскали с автомобил на лисабонската компания Каналукс, управляван от г-н Динис. Г-н Гуинчо бил ранен и ослепял с едното око. На 18 май 1977 г. му била призната постоянна частична инвалидност.

След като бил уведомен за произшествието, прокурорът към окръжния съд във Вила Франка де Ксира образувал наказателно производство срещу водачите на двете превозни средства за причиняване на телесна повреда по непредпазливост. На 20 януари 1977 г. жалбоподателят научил, че производството е било прекратено поради амнистия, дадена със законодателен указ.

На 7 декември 1978 г. г-н Гуинчо и г-н Д. Лопес (“ищите”) завели гражданско дело срещу г-н Динис, компанията Каналукс и застрахователна компания “Транкилидад” (“ответниците”) пред окръжния съд във Вила Франка де Ксира. На 9 декември 1978 г. съдът изпратил съдебна поръчка до Лисабонския съд за връчване на призовки на ответниците. На няколко пъти от януари до юни 1979 г. съдията по делото изисквал настойчиво съдебната поръчка да бъде изпълнена, но това станало едва на 18 юни 1979 г. На 27 юни и 2 юли 1979 г. ответниците депозирали в съда писмените си защити. Съдията разпоредил те да бъдат връчени на ищите едва на 28 януари 1981 г. На 9 февруари 1981 г. ищите депозирали своите бележки по защитите на ответниците, като се оплакали, че толкова дълго време не са били известени за тях и уведомявали съда за жалбата си, подадена до Европейската комисия във връзка с продължителността на производството. По различни причини – неявяване на свидетели или адвокати,

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

неправилно посочени адреси за връчване на призовки, съдебна ваканция – заключителното заседание се провело чак на 20 октомври 1982 г., а решението било постановено на 25 октомври 1982 г. Съдът приел иска за доказан по основание, присъдил обезщетение на г-н Лопес, но оставил точният размер на обезщетението в полза на г-н Гуинчо да бъде определен в производството по изпълнение на решението, тъй като за момента това било невъзможно.

Правителството обръща внимание на факта, че през разглеждания период португалската правна система е трябвало да действа при изключителни обстоятелства – възстановяването на демокрацията на 25 април 1974 г., необходимостта от укрепване на новите институции и репатрирането на близо милион португалци от бившите колонии. Местните съдилища е трябвало да бъдат реорганизирани в период на тежка икономическа рецесия.

Резюме на решението на Европейския съд

Жалбоподателят се оплаква от продължителността на гражданското производство по неговия и на г-н Лопес иск. “Тъй като гражданският характер на спора е очевиден и безспорен, единственият въпрос, който трябва да се реши в настоящия случай е дали е спазено изискването за “разумен срок”.” Съдът приема, че трябва да разгледа периода от 7 декември 1978 г., когато ищците са завели делото, до 25 октомври 1982 г. – датата на постановяване на съдебното решение, което никоя от страните не е обжалвала. Макар и това да не е окончателно решение, след като размерът на обезщетението на г-н Гуинчо не е бил определен, Съдът се ограничава да разгледа продължителността на тази първа фаза от производството, тъй като втората – изпълнителното производство – е все още незавършена и към момента няма данни да поставя проблеми. Касае се, следователно, за период от 3 години, 10 месеца и 11 дни. “Такъв период от пръв поглед изглежда неразумно дълъг за производство само в една съдебна инстанция (...) и изисква щателно изследване от гледна точка на чл. 6, т. 1.”

Съдът припомня, че разумният характер на продължителността на производството по смисъла на чл. 6, т. 1 трябва да се преценява конкретно във всяко дело и като се имат предвид критериите, установени в практиката му. “Правителството подчертава, че в Португалия основен принцип на гражданското производство е диспозитивното начало – инициативата е на страните, които трябва да предприемат всички необходими мерки, за да спомогнат за бързото движение на процеса. По мнение на Съда, този принцип не освобождава съдилищата от задължението да осигуряват експедитивното гледане на делото, както изисква чл. 6.” При това португалският закон за движение по пътищата предвижда случаите, като този на г-н Гуинчо, да се разглеждат по особена процедура, която се характеризира между другото и с по-кратки процесуални срокове.

Сложност на делото

“Правителството признава, че делото не е било сложно по съществото си, но поддържа, че то се е усложнило в резултат на поведението на страните и по-специално на искането на застрахователната компания за привличане на трето лице, както и на случаите на неявяване на призовани свидетели и на адвокати. Според Комисията, напротив, делото не е било свързано с особени трудности.

Съдът е съгласен с последното мнение – изтъкваните от правителството обстоятелства не са усложнили хода на производството по начин, необичаен за такива спорове.”

Поведение на жалбоподателя

Според правителството, жалбоподателят е могъл да ускори хода на производството, като се оплаче до Висшия съдебен съвет, както и е бил отговорен за част от забавянията, дължащи се на неточно посочване на адреси на свидетели и др. пд. “[С]ъдът би искал да отбележи на първо място, че жалбоподателят не е имал никакво задължение да се обръща към Висшия съдебен съвет. Нещо повече, предприемането на такава стъпка не би съкратило продължителността на производството, тъй като Съветът би могъл най-много да наложи дисциплинарно наказание на виновния съдия или служител. Освен това, макар и посочването от г-н Гуинчо на неточен адрес да е предизвикало известно отлагане на разпита [на свидетелка], така предизвиканото забавяне е незначително в сравнение с цялата продължителност на производството. Съдът счита, че другите обстоятелства, сочени от правителството, и по-специално неявяването на свидетели и на адвокатите на ответниците, не могат да бъдат вменени на жалбоподателя. Накратко, жалбоподателят не е отговорен за мудността на производството.”

Поведение на португалските власти

“От представените доказателства може да се види, че делото на два пъти е било в застой: от 9 декември 1978 г. до 18 юни 1979 г., т.е. повече от шест месеца, за изпълнение на съдебната поръчка за връчване на призовките на ответниците, и после от 4 юли 1979 г. до 28 януари 1981 г., т.е. повече от година и половина, за да се връчи на ищците защитата на ответниците. Правителството (...) прави разграничение между ритъма на придвижване на производството и цялостната му дължина и поддържа, че само вторият фактор е от значение за целите на чл. 6, т. 1, а в случая цялостната продължителност на делото е приемлива. Жалбоподателят възразява, че наличието на пълно бездействие за период от две години засяга цялото производство. Съдът по принцип споделя второто виждане. Той би искал да отбележи също, че тези два периода на почти пълно бездействие са били свързани с извършването на процедурни действия от чисто рутинен характер (...) и по тази причина биха могли да бъдат оправдани само с най-изключителни обстоятелства. Според правителството аномалиите в производството (...) се дължат на срива на институциите, който е съпроводявал връщането на Португалия към демокрация. По същото време в страната внезапно и непредвидимо се увеличил броят заведени дела. Вследствие на това се наложило съдии с недостатъчен опит да правораздават в претрупаните с дела съдилища. Въпреки това, компетентните органи, и най-вече Висшият съдебен съвет, направили каквото можели, за да се справят с това положение. Съдът оценява сериозността на първия аргумент. Той не може да игнорира факта, че възстановяването на демокрацията през април 1974 г. е принудило Португалия да проведе съдебна реформа в една сложна обстановка, без аналог в повечето от другите европейски държави, и която се е усложнила още повече от процеса на деколонизация, както и от икономическата криза. Съдът в никакъв случай не подценява и предприетите мерки за подобряване на достъпа на гражданите до съд

и на организацията на съдилищата, особено след приемането на Конституцията през 1976 г. Все пак, той трябва да се съгласи със становището на Комисията и на жалбоподателя. С ратифицирането на Конвенцията Португалия е гарантирала “на всяко лице под [нейна] юрисдикция правата и свободите, определени в Част I” (чл. 1) По-конкретно, Португалия е поела задължението да организира съдебната си система така, че да отговаря на изискванията на чл. 6, т. 1, включително и на изискването за гледане на делата в “разумен срок”. Съдът би искал още веднъж да привлече вниманието върху изключителната важност на това изискване за доброто правораздаване.”

Съдът отбелязва, че в окръжния съд във Вила Франка де Ксира, повече от година един съдия е водел работата на два състава, поради незает вакантен пост, във време, в което броят на делата се е удвоил. За да се справят с натрупването на работа, компетентните власти взели мерки като командироване на трима съдии на непълно работно време, назначаване на един “помощник”-съдия и на допълнителен технически персонал. “В случая Съдът, както и Комисията, отбелязва, че работата на съдилищата е нараствала в продължение на няколко години. Съдът напомня, че след приемането на Конституцията от 1976 г. са били предприети различни мерки за подобряване достъпа на гражданите до съд, във време, когато близо милион репатрирани от бившите колонии са се установявали в Португалия. В тези условия, значителното увеличаване на броя на делата е следвало да се очаква.”

Съдът приема, че мерките, предприети от властите за разрешаване на прерасналия в структурен проблем, са били недостатъчни и по самото си естество негодни да постигнат задоволителен резултат. “Като взе предвид всички обстоятелства по делото, Съдът заключава, че изключителните затруднения, с които се е сблъскала Португалия, не могат да оправдаят лишаването на жалбоподателя от правото му да получи правосъдие в “разумен срок”. Следователно е налице нарушение на чл. 6, т. 1.”

На основание чл. 50 г-н Гуинчо претендира обезщетение в размер на лихвата, която би била начислена за две години върху сумата на обезщетението, ако го беше получил. Правителството възразява, че португалското право отчита инфлацията и претенцията е можело да бъде увеличена. Жалбоподателят обяснява, че инфлацията и лихвата, дължима поради необичайната продължителност на производството, са две различни неща и че във всеки случай той бил принуден да ограничи размера на искането си с оглед на предвидения максимален размер на сумата по застрахователната полица. Съдът обръща внимание, че двата периода на почти пълно бездействие по делото, съответно увеличили нормалната продължителност на производството, не само са намалили ефективността на предявения иск, но и са поставили жалбоподателя в състояние на несигурност, което още продължава, както и в такова положение, че дори и окончателно решение в негова полза не би било в състояние да го компенсира за загубата. Поради това Съдът задължава държавата-ответник да заплати на жалбоподателя 150 000 ескудо като справедливо обезщетение за претърпените в резултат на забавянето на производството вреди.¹

¹ Решението е взето с единодушие по двата въпроса.